

કોપનહેગન ખાતે પર્યાવરણનાં હિતોની રક્ષાની ચિંતા કરવાની સાથે તમામ માટે અનાજની સલામતી, પર્યાવરણને નુકસાન પહોંચાડતી ખેતપેદાશો પર નિયંત્રણ અને લાંબા સમય સુધી ટકી રહે તેવી તથા માત્ર કૃષિને લાભ પહોંચાડતી નીતિઓ ઘડવા જેવા મુદ્દે ધ્યાન આપવામાં આવશે તો સમ્મેલન લેખે ગયું કહેવાશે.

કૃષિ વધુ મહત્વ માગે છે

પૃથ્વીના પર્યાવરણમાં થઈ રહેલા પરિવર્તન અંગે ચર્ચા-વિચારણા કરવા માટે કોપનહેગન ખાતે દુનિયાભરના દેશોના પ્રતિનિધિઓ એકઠા થયા છે. બેલા સેન્ટર ખાતે ચાલી રહેલી પરિચર્યામાં પૃથ્વીના તાપમાનમાં થઈ રહેલા પરિવર્તન અંગે ચિંતા વ્યક્ત કરવામાં આવી રહી છે, પરંતુ સૌથી મહત્વપૂર્ણ મુદ્દો કૃષિ પર થઈ રહેલી અસર મહત્વ માંગી લે છે. કેટલાંક બિનસરકારી સંગઠનોએ પણ જમીનની અંદર રહેલા પાણીને નુકસાન પહોંચાડતાં રાસાયણિક ખાતરો અને માણસના આરોગ્યને બગાડનારાં પેસ્ટિસાઈડ બનાવતી અને મોનોપોલી ધરાવતી અમેરિકાની કંપનીઓના મુદ્દે ધ્યાન દોરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

એક અનુમાન અનુસાર પૃથ્વીના તાપમાનમાં ૧ ડિગ્રી સેન્ટીગ્રેડના વધારાની સાથે અનાજ અને કઠોળના ઉનાળુ પાકની ઉત્પાદકતામાં ૧૦ ટકાનો ઘટાડો થાય છે. સાથે-સાથે વાતાવરણમાં થતું પરિવર્તન અનપેક્ષિત પૂર લાવે છે તથા ચોમાસાની પેટર્નને પણ અનિયમિત બનાવે છે. જેનું સ્પષ્ટ ઉદાહરણ આપણને સુરેન્દ્રનગરમાં ૨૦૦૮ના સપ્ટેમ્બર મહિનાના ત્રીજા અઠવાડિયામાં આવેલા પૂરમાં જોવા મળ્યું છે, જ્યારે હકીકતમાં સામાન્ય ચોમાસું પણ બેસતું નથી. આ જ રીતે ચાલુ વર્ષે માત્ર એક રાતમાં જ પહેલા મુશળધાર વરસાદે સમગ્ર જૂનાગઢ જિલ્લાને તરબોળ કરી નાખ્યો હતો.

તમામ વિકાસશીલ દેશોની સરકારોએ કૃષિ પર થઈ રહેલી વાતાવરણની અસરના અનુકૂલનને પ્રાથમિકતા આપવી જરૂર છે. આ સાથે જ તાપમાનમાં થઈ રહેલા ફેરફાર, વરસાદની સરેરાશ તથા તેની સ્થાનિક પાક પર થતી અસર અને જૈવિક વિવિધતા પર વિસ્તાર આધારિત એક ગંભીર અભ્યાસ હાથ ધરવો જોઈએ. ગુજરાતે તમામ પ્રમુખ પાક જેવા કે ઘઉં, ડાંગર, કપાસ, એરંડિયા વગેરેના ઉત્પાદનમાં સારું પ્રદર્શન કર્યું છે પરંતુ હવે

ડૉ. રાજીવ ગુપ્તા
સચિવ, કલાઈમેટ ચેન્જ વિભાગ, ગુજરાત

ગરમીનો સામનો કરી શકે તેવા બિયારણ અને ઓર્ગેનિક ખેતી પર વધુ ધ્યાન આપવાની જરૂર પડી થઈ છે. વાતાવરણમાં થઈ રહેલા પરિવર્તને અનાજની સલામતી પર એક અન્ય રીતે પણ ખતરો પેદા કર્યો છે. અમેરિકામાં મકાઈ પકવતા અડધો ડઝન કરતાં પણ વધુ વિસ્તારો ઈથેનોલની ખેતી તરફ વળ્યા છે. અમેરિકામાં પેદા થતી મોટા ભાગની મકાઈ આફ્રિકા જેવા

ગરીબ દેશોમાં નિકાસ કરાતી હતી. મકાઈની ખેતીમાં ઘટાડો થવાના કારણે પહેલેથી જ ગરીબ દેશોમાં અનાજની કિંમતોમાં જોરદાર ઉછાળો આવ્યો છે.

પૃથ્વીના હવામાનમાં થઈ રહેલા પરિવર્તનમાં કૃષિનો એક વિપરીત ફાળો પણ છે. નિષ્ણાતોએ કરેલા અનુમાન અનુસાર ગ્રીન હાઉસ ગેસોના ઉત્સર્જનમાં કૃષિનો ૧૧ ટકા જેટલો ફાળો છે. ઔદ્યોગિક રાષ્ટ્રો દ્વારા વ્યવસાયિક ધોરણે કરાતી ખેતી પર્યાવરણને નુકસાન પહોંચાડે છે. રાસાયણિક ખાતરો અને પેસ્ટિસાઈડનો વધુ પડતો ઉપયોગ જમીનની ફળદ્રુપતામાં ઘટાડો કરે છે અને પર્યાવરણને નુકસાન પહોંચાડે છે. જોકે એક વાસ્તવિકતા એ પણ છે કે દુનિયાભરના અબજ લોકો ખેતી થકી જ ગુજરાન ચલાવે છે. આથી, કોપનહેગનમાં મુખ્યત્વે લાખોની સંખ્યામાં માત્ર ખેતી પર જીવનનિર્વાહ કરી રહેલા ખેડૂતોનાં હિતોની રક્ષા માટે ચર્ચા કરવી જોઈએ, નહીં કે બજારને અસર કરનારાં તત્ત્વો, ટેકનોલોજી અને વેપારને લઈને. કોપનહેગન ખાતે પર્યાવરણનાં હિતોની રક્ષાની ચિંતા કરવાની સાથે તમામ માટે અનાજની સલામતી, લાભો નીચલા તબક્કા સુધી પહોંચે, પર્યાવરણને નુકસાન પહોંચાડતી ખેતપેદાશો પર નિયંત્રણ અને લાંબા સમય સુધી ટકી રહે તેવી તથા માત્ર કૃષિને લાભ પહોંચાડતી નીતિઓ ઘડવા જેવા મુદ્દે ધ્યાન આપવામાં આવશે તો સમ્મેલન લેખે ગયું કહેવાશે.